

Aleg. XLII.

Sprawozdanie komisji głodowej.

Wysoki Sejmie!

Uchwałą wysokiego Sejmu z dnia 9. marca r. b. l. 18[S. przekazany został komisji głodowej wniosek Wydziału krajowego o środkach zaradczych, celem zapobieżenia niedostatkowi grożącemu ludności wiejskiej z powodu braku paszy i nieurodzajów zeszłorocznych.

We wniosku tym, Wydział krajowy opierając się na sprawozdaniach Wydziałów powiatowych, tudzież sprawozdaniach c. k. Starostw — konstatuje, że klęska spowodowana nieurodzajem zeszłorocznym przybiera grożące rozmiary, że przeto pomoc musi być wcześniej daną, jeżeli ludność wiejska nie ma być narażoną na dotkliwy niedostatek, a stąd głód i wyniszczenie żywych inwentarzy.

Zapatrywanie to Wydziału krajowego, komisya podziela o tyle, iż niezapoznaje bynajmniej potrzeby nagłej i skutecznej pomocy, niemniej ogromnego braku paszy prawie we wszystkich wschodnich i wielu zachodnich powiatach, różni się jednak w określeniu niedostatku, naznaczając go nie jako ogólny, lecz tylko jako pojawiający się częściowo w wielu powiatach kraju naszego.

Zdanie to opiera komisya na sprawozdaniach c. k. Starostw i Wydziałów powiatowych, wreszcie Towarzystw rolniczych, które w zestawieniu najdokładniejszym przedstawia nam statystyczne biuro krajowe, niemniej na osobistej znajomości stosunków ekonomicznych w kraju.

Różniąc się z Wydziałem krajowym w ocenieniu rozmiarów niedostatku u ludności naszej wiejskiej, komisya nie ma przeto zamiaru dowodzić, jakoby pomoc kraju projektowana przez Wydział krajowy, co do cyfry, była za wysoką, lub w ogóle zbytęzną wobec pomocy udzielonej ze skarbu Państwa; owszem komisya jest zdania, że prócz pomocy rządowej, pomoc ze strony kraju jest konieczną, a to w stosunku do rzeczywistej potrzeby i niezaspokojonego niedostatku przez pomoc rządową.

Sprawdzając wyobrażenia o niedostatku w kraju naszym do stanu rzeczywistego, w ściślejszym oznaczeniu, uważając niedostatek ten jako częściowy a nie ogólny, komisya jest zdania, że skoro kraj pospiesza z pomocą, to pomoc ta powinna być o ile doraźną, o tyle usuwająca usprawiedliwione obawy co do wyniszczenia inwentarzy żywych, głodu z powodu braku gotówki na zakupno zboża, wreszcie braku nasienia na zasiew.

Wyraz tym przekonaniom daje komisya w ostatecznym swym wniosku, upraszając Wys. Sejm „o upoważnienie Wydziału krajowego do zaciągnięcia pożyczki ewentualnie aż do kwoty 300.000 złr., skoro na zaspokojenie niedostatku w kraju naszym użycie tak znacznej sumy okaże się niezbędnem“.

Zwiększenie to, cyfry przez Wydział krajowy wysokiemu Sejmowi do uchwalenia proponowanej, uzasadnia komisya tą okolicznością, iż oznaczenie ściślej potrzeby w szczególności cyframi dotkniętych niedostatkiem, o ile jest trudnem, a w tej chwili prawie niemożliwem, o tyle jeszcze zawisłe jest ono od szybszego lub powolniejszego rozwinięcia się wiosny.

Niemniej należy wziąć na uwagę, iż skutkiem ostatnich wylewów wód, liczba dotkniętych niedostatkiem znacznie się zwiększyła, o tej ludności jako dotkniętej niedostatkiem z powodu ostatnich wylewów, sprawozdanie Wydziału krajowego nie wspomina, a przecież przypuścić należy, że w liczbie mieszkańców gmin powodzią nawiedzonych, znajdzie się znaczna ilość ludzi, którzy do kategorii najpotrzebniejszych zaliczeni będą, — o czem zresztą przekonuje nas petycja Rady powiatowej mieleckiej.

Pośluszenie więc dotacyi na cele zapobieżenia niedostatkowi aż do kwoty 300.000 złr. nie przesądza zupełnie ostatecznemu załatwieniu rzeczy. — Wydział krajowy będzie w możności przyjść z pomocą nawet w tym razie, gdyby praktyka dowiodła, iż dotychczasowe sprawozdania o potrzebach okazały się niedostatecznymi, natomiast nie znajdzie się Wydział krajowy w konieczności rozlokowania całej pożyczki; bez względu na rzeczywistą i konieczną potrzebę.

Niektóre z Wydziałów Rad powiatowych w sprawozdaniu o niedostatku grożącym ludności wiejskiej, domagają się, ażeby prócz pożyczek oprocentowanych, udzielane być mogły zapomogi bezzwrotne.

Wobec przyznanej już ze skarbu Państwa kwoty 200.000 złr. na zapomogi bezzwrotne, komisya nie może zalecać wys. Sejmowi dania na ten cel nowego zasiłku w innej formie, — jak tylko przez zarządzenie robót publicznych, a stąd podanie ludności zagrożonej niedostatkiem, sposobności do zarobku. Zresztą komisya wychodzi z przekonania, że wszelkie zapomogi z funduszków ogólnych, podobnie jak każda jałmużna, są tylko o tyle i wtedy usprawiedliwione, jeżeli osoby, którym ma się pomóc, są w położeniu bezpośrednio grożącym im głodem, a same sobie żadną miarą pomóc nie mogą.

Wszędzie zaś, gdzie tylko można, należy ograniczać pomoc bezzwrotną, z zewnątrz do tego, by dać sposobność tym, którzy jej wzywają, iżby ją pracą sami osiągnąć mogli. Gdzie bowiem za pomocą tego środka można dojść do celu, tam dawanie jałmużny jest niewłaściwem i często demoralizującym. Utwierdzanoby przez to ludność naszą i tak często dziwnie nieogłędną w przekonaniu, popartem przez pamięć dwóch nie tak dawnych zapomóg głodowych, że niepotrzebuje sama myśleć o sobie, oszczędzać na gorsze lata, w własnych siłach szukać przedewszystkiem pomocy,

lecz, że gdy złe dojdzie do pewnej miary, znajdzie się ktoś zawsze, kto wesprze; wreszcie, że na zaspokojenie potrzeb osobistych czerpać można z funduszków ogólnych, a co najmniej rościć sobie prawo do wsparć.

Że utworzenie takich robót w okolicach dotkniętych niedostatkiem, jest wszędzie możliwem, nie ulega wątpliwości; nie idzie jednak za tém, ażeby wszystkie te roboty miały znaczenie ogólnokrajowe. wystarczy, skoro będą one użyteczności lokalnej, dadzą możność zarobku na chleb i usuną potrzebę dawania jałmużny.

Co do rozkładu pożyczek lub też zasiłku bezzwrotnego na pojedyncze powiaty, tudzież sposobu szczegółowego użycia ich, komisya nie uznaje potrzeby dawania dyrektywy w tej mierze, mniema bowiem, że co do wymiaru kwoty pożyczkowej, jakoteż zasiłku bezzwrotnego najkompetentniejszym będzie tu Wydział krajowy, zaś co do sposobu użycia tych pieniędzy w pojedynczych powiatach, wedle ogólnych postanowień wysokiego Sejmu, odnośne Rady powiatowe.

Tu jednakże podnieść nam wypada, iż wielce pożądanem a nawet koniecznym iest, ażeby na podstawie poprzedniego porozumienia się władz rządowych z Wydziałem krajowym jednolite postępowanie w udzielaniu pożyczek i zasiłków ze skarbu Państwa i funduszków krajowych wprowadzonym było, a w ścisłem zrozumieniu znaczenia jednolitego postępowania, komisya przedstawia Wysokiemu Sejmowi rezolucyę do uchwały *ad B* Nr. 1.

O ile da się przewidzieć, iż pomoc udzielona ludności wiejskiej dotkniętej niedostatkiem, ze skarbu Państwa i funduszków krajowych, okaże się skuteczną, o tyle nie da się zapoznać, że pomoc ta winna być wspartą ulgą w ściąganiu podatków.

Zważywszy, że rolnik zwłaszcza niezamożny, na opłatę podatków najczęściej pozbywać się musi części zebranych płodów, lub tymczasowo uciec się do kredytu, ulga w podatkach, któraby mu dozwoliła uniknąć pozbycia się przymusowego i tak szczupłych zapasów, zachować kredyt na pokrycie najnaglejszych własnych potrzeb, niewątpliwie o ile jest pożądaną, o tyleż w skutkach swych okaże się zbawienną.

Że ulga ta powinna być rozciągnięta nietylko na ludność włościańską dotkniętą niedostatkiem ale i na obszary dworskie w tych powiatach, — w których klęska nieurodzaju dotkliwie czuć się daje, rozumie się przez się. Kryterium bowiem niedostatku; nieokreśla ostatecznie pojęcie obawy głodu, lecz zarazem niemożność zaspokojenia najkonieczniejszych potrzeb, zubożenie i upadek gospodarstw naszych większych. Gdyby kraj nasz, a raczej fundusze jego nie były tak szczupłe a źródło dochodów jego tak wyczerpane, to z pewnością komisya głodowa poczułaby się do obowiązku poczynienia wniosków, któreby nietylko zaradzały grożącemu niedostatkowi u ludności wiejskiej, lecz oraz zapobiegały widocznemu upadkowi ziemian naszych, zajmujących się rolnictwem na większych obszarach.

O ile chodzi o wstrzymanie egzekucyi podatkowej i rozłożenie spłat na czas dłuższy, rzecz nie ulega zbyt trudnościom, wedle bowiem rozporządzenia ministeryalnego z 29. maja 1874. l. 1181. o zakresie działania władz skarbowych, przysłuża krajowej dyrekcji skarbu prawo przyzwalania zwłok i rozłożenia podatków na raty aż do lat trzech od chwili kiedy podatek o który chodzi miał być uiszczony.

Na podstawie więc tego rozporządzenia, komisya przedstawia Wysokiemu Sejmowi do uchwały rezolucyę *ad B*. Nr. 2.

Mówiąc o uldze w ściąganiu podatków, nie możemy pominąć możności i konieczności ustawy, któraby dozwalała odpisywanie podatków, nie tylko w wypadkach przez prawodawstwo austriackie przewidzianych, jako to: w razie ognia, powodzi lub gradu, lecz oraz w wypadkach najdotkliwszych klęsk rolniczych, jakim jest powszechny nieurodzaj, zniszczenie obsiewów przez myszy, robactwo i t. p. klęski.

Prawo pozwalające odpisywanie podatków w razie szkód ogniowych lub przez gradobicie wyrządzonych, nadanem zostało w tym czasie, kiedy jeszcze nie istniały towarzystwa asekuracyjne dające możność zabezpieczenia się przeciw tym szkodom.

Dziś wobec istniejących zakładów asekuracyjnych możności zabezpieczenia się przeciw szkodom ogniowym i gradowym znaczenie odpisywania podatków na podstawie tych danych okazuje się drugorzędne, a miejsce jego na pierwszém miejscu zająć winno prawo odpisywania podatków, w wypadkach nieurodzaju lub innych klęsk rolniczych, w wypadkach więc szkód takich, przeciw którym niemasz ubezpieczenia; jest więc wielce pożądanem, ażeby zapowiedziany od lat wielu projekt do zmiany ustawodawstwa austriackiego w tém pojęciu, w czasie jak najkrótszym Radzie państwa do traktowania przez Wysoki Rząd przedłożony został, a to tém bardziej, gdy żądanie to znajduje usprawiedliwienie w kodeksie już cywilnym, wyraźnie postanawiającym, iż dzierżawca w razie ubytku przychodu w skutek klęsk elementarnych, bez różnicy ma prawo żądać darowania lub opustu czynszu dzierżawnego, które to żądanie obowiązuje właściciela. Skoro więc przychód na podstawach prawnych może być z tytułu szkód elementarnych odmówiony, dla czegoż podatek na tym przychodzie ciążyący, niema być w tym samym razie odpisany.

Na podstawie powyższego wyводу komisya przedkłada Wysokiemu Sejmowi rezolucyę do uchwały *ad B.* Nr. 3.

Jeżeli klęska zeszłorocznego nieurodzaju jest jednym z głównych powodów niedostatku w kraju, to również nie da się zaprzeczyć, że niedostatek ten ma swoje dalsze i głębsze przyczyny.

Nieurodzaj zeszłoroczny przyspieszył jedynie katastrofę, którą łatwo przewidzieć mógł każdy, ktokolwiek obznajamiał się ze stosunkami ekonomicznymi kraju naszego.

Gdzie siła przyrody nie jest wspartą dostatecznie pracą, w szczególności pracą umiejętną; gdzie marnotrawstwo kapitału pracy z każdym dniem jest większe;

gdzie oświata ogólna jest na niskim stopniu, zupełnie zaś nierozwinięta w kierunku fachowym, gdzie niemasz dostatecznej opieki rządowej nad rozwojem stosunków ekonomicznych.

Gdzie brak kapitału jest prawie powszechnym, prowizya zaś od niego opłacana w żadnym stosunku nie stoi do dochodu z ziemi czerpanego;

gdzie wreszcie zniesienie prawa o lichwie wywiera najgubniejsze skutki—tam katastrofę i niedostatek sprowadza każde niepowodzenie.

Że zbadanie szczegółowe stosunków naszych ekonomicznych, wprowadzenie reform, któreby kraj z tego smutnego stanu podźwignąć mogły, jest czynnością równie ważną jak niecierpiącą zwłoki, komisya ani na chwilę nie powątpiewa, i w tój to myśli przedstawia Wysokiemu Sejmowi do uchwały osobny wniosek *ad C.*

Kończąc niniejsze sprawozdanie komisya wnosi:

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

Wniosek A.

Upoważnia się Wydział krajowy, ażeby w razie, jeżeliby uchwalona przez Radę Państwa suma 200.000 i 500.000 złr. nie wystarczała na zaradzenie niedostatkowi panującemu w kraju z powodu braku paszy i nieurodzaju zeszłorocznego, zaciągnął pożyczkę bieżącą do wysokości 300.000 zł.

Z kwoty téj 300.000 złr. przeznaczają Sejm:

1. Złr. 200.000 a. w. na pożyczki dla tych powiatów, w których ludność niedostatkami dotknięta potrzebować będzie zasiłku zwrotnego na zakupno nasienia, uskutecznienie zasiewów, tudzież na zakupno zboża na żywność.

Pożyczek tych udzielać będzie Wydział krajowy powiatom w miarę rzeczywistej potrzeby.

Powiaty, które pożyczkę otrzymają, będą obowiązane opłacać odsetki bieżące w wysokości 6% od dnia podniesienia pożyczki i mają zwrócić otrzymane pożyczki najdalej w ciągu lat pięciu według warunków z Wydziałem krajowym umówionych.

2. Upoważnia się Wydział krajowy, ażeby w razie niewystarczenia kwoty 200.000 złr. przez Radę Państwa uchwalonej, użył na zapomogę bezzwrotną, gdzie się téjże okaże konieczna potrzeba, kwoty do 100.000 złr. Z kwoty téj udzielać będzie Wydział krajowy zasiłków bezzwrotnych na roboty publiczne, tym powiatom, których ludność zagrożona głodem, nie będzie mieć innego sposobu ratowania się, a w miejscowościach gdzie te roboty publiczne, z jakichkolwiek powodów będą niemożliwe, potrzeba zaś ratunku nagła i konieczna, bezwarunkowych zasiłków bezzwrotnych.

Wniosek Wydziału krajowego w sprawie zapobieżenia niedostatkowi grożącemu u ludności wiejskiej, z powodu braku paszy i nieurodzajów zeszłorocznych, niemniej petycja Rady powiatowej krośnieńskiej, téj samej treści, tudzież petycje Rady powiatowej mieleckiej, z przyczyny niedostatku spowodowanego wylewem wód, uważa Wysoki Sejm tym sposobem za załatwione.

Następnie Wysoki Sejm raczy uchwalić rezolucję ad *B* i wniosek ad *C*.

Rezolucya B.

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

Wzywa się c. k. Rząd:

1. Ażeby na podstawie porozumienia się władz rządowych z Wydziałem krajowym zarządził postępowanie w udzielaniu pożyczek i zasiłków ze skarbu państwa na cele zapobieżenia niedostatkowi wyznaczonych, w ten sposób, iżby działał-

ność w tym kierunku rozwinięta władz rządowych i Wydziału krajowego o ile to okaże się możliwem, była jednolita.

2. Ażeby na podstawie ministeryalnego rozporządzenia z 29. maja 1874 l. 1181. o zakresie władz skarbowych powstrzymana została egzekucya podatków stałych, a to nietylko w gminach niedostatkiem, skutkiem zeszłorocznego nieurodzaju lub tegorocznych wylewów wód dotkniętych, lecz również na obszarach dworskich, tam gdzie klęska nieurodzaju zeszłorocznego jest widoczna, niemniej, ażeby zaległości podatkowe stąd urosłe, bez prowizyi zwłoki rozłożone zostały na raty aż do lat trzech.
3. Ażeby najbliższej Radzie państwa przedłożony został wniosek rządowy do zmiany w ustawodawstwie państwowem, na podstawie którego odpisanie podatków gruntowych zarządzonem być mogło, nietylko w wypadkach klęsk elementarnych dotychczasową ustawą przewidzianych — lecz również w razie nieurodzaju — szkód w polu przez myszy, robactwo, szarańczę i inne tym podobne klęski w obsiewach zrzędzonych.

Wniosek C.

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

Poleca się Wydziałowi krajowemu, ażeby dla zbadania przyczyn zubożenia powszechnego w kraju i zwiększającego się upadku gospodarstw wiejskich, tudzież obmyślenia środków dla podźwignięcia kraju z tego smutnego stanu, zwołał ankietę i wynik jęj czynności przedłożył przyszlęmu Sejmowi.

We Lwowie, 20. marca 1876.

Hoppen
przewodniczący.

Abrahamowicz
sprawozdawca.